

95/32

Kontrolní závěr z kontroly privatizace a likvidace s. p. PRIOR - Severomoravské obchodní domy

Kontrolní akce byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu na rok 1995 pod číslem 95/32.

Cílem kontroly bylo prověřit hospodaření a nakládání se státním majetkem při privatizaci a likvidaci podniku PRIOR - Severomoravské obchodní domy, s. p., Ostrava. Kontrola byla zaměřena zejména na prodej části podniku - odštěpného závodu (dále jen "OZ") Opava.

Kontrolu provedli kontroloři z Odboru průmyslu, dopravy a energetiky NKÚ na Ministerstvu průmyslu a obchodu (dále jen "MPO"), Ministerstvu pro správu národního majetku a jeho privatizaci (dále jen "MSNMP") a Fondu národního majetku ČR (dále jen "FNM") a kontroloři z Oblastního odboru NKÚ v Ostravě v podniku PRIOR - Severomoravské OD Ostrava v likvidaci, s. p., Ostrava (dále jen "Prior") v období od dubna do července 1995.

Proti kontrolním protokolům podaly námitky MPO, MSNMP a Prior. O námitkách rozhodli vedoucí skupin kontrolujících. Proti rozhodnutím o námitkách podaly odvolání MPO, MSNMP a Prior. O odvoláních proti rozhodnutím o námitkách rozhodl usneseními senát NKÚ.

Senát NKÚ (ve složení: Ing. Ladislav Zeman - předseda, JUDr. František Bárta, Ing. Jiří Kalivoda, Ing. Alexandr Růžek, Ing. Zdeněk Smělík - členové) na svém zasedání dne 31. října 1995

schválil usnesením č. 95/32/164 kontrolní závěr v tomto znění:

PRIOR - Severomoravské obchodní domy, s. p., byl založen v roce 1991. Při vstupu do privatizačního procesu měl podnik deset OZ představujících samostatně privatizované jednotky.

Majetek, se kterým hospodařily OZ Ostrava-Zábřeh a OZ Orlová, byl prodán ve veřejné dražbě v rámci "malé privatizace". Majetek OZ Sport Ostrava byl prodán na základě neveřejného výběrového řízení. Majetek OZ Karviná, Olomouc, Krnov, Přerov a Zásobovací sklady v Radvanicích byl vyňat ze státního podniku, tyto OZ byly převedeny do právní formy akciových společností a jejich akcie byly rozděleny v 1. vlně kuponové privatizace. Na OZ Módní dům Ostravica byl schválen privatizační projekt a přijato usnesení vlády ČR na přímý prodej předem určenému vlastníkovi. Na OZ Opava byl schválen privatizační projekt na privatizaci na základě výsledku veřejné soutěže.

A. Prior porušil

1. ustanovení § 27c odst. 1 zákona č. 109/1964 Sb., **Hospodářský zákoník, ve znění pozdějších předpisů** (dále jen "Hospodářský zákoník"), ve spoje-

ní s § 761 zákona č. 513/1991 Sb., **Obchodní zákoník, které mj. stanoví:**

"Likvidátor sestaví do 30 dnů po svém zápisu do podnikového rejstříku zahajovací rozvahu a předá ji zakladateli ..."

Likvidátorka, která byla zapsána do podnikového rejstříku dne 25. 2. 1993, předložila MPO zahajovací rozvahu až dne 19. 11. 1993. (Tato zahajovací rozvaha ke dni 1. 3. 1993 sestavená po provedení dokladové inventury vykazovala rozdíl 22 168 978 Kč proti rozvaze sestavené PRIOR - Severomoravské obchodní domy, s. p., ke dni 28. 2. 1993. Státní podnik od svého vzniku v roce 1991 dokladovou inventuru neprovedl. Ve zprávě o přezkoušení účetní závěrky a hospodaření podniku k 31. 12. 1992 auditor svým výrokem nedoporučil roční účetní závěrku schválit. Shodný byl výrok auditora i při přezkoušení mimořádné účetní závěrky ke dni 28. 2. 1993. Na základě doporučení auditora a se souhlasem zakladatele snížil Prior o uvedenou částku základní jmění);

2. ustanovení § 27c odst. 2 písm. e) a § 73 **Hospodářského zákoníku, která stanoví:**

"Likvidátor v průběhu likvidace je povinen zejména ..."

e) zpeněžit majetek státního podniku nejehospodárnějším a nejrychlejším způsobem nebo s ním jinak naložit v souladu s předpisy o hospodaření s národním majetkem."

"Organizace, která vykonává právo hospodaření s pohledávkou státu, je povinna pečovat o to, aby všechny povinnosti dlužníka byly včas a řádně splněny, popřípadě, aby pohledávka státu byla včas uplatněna u příslušných orgánů a aby rozhodnutí těchto orgánů byla včas vykonána."

Tyto povinnosti jsou podrobně uvedeny v ustanoveních § 15 odst. 2 a § 22 vyhlášky č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "vyhláška"), která stanoví:

"Je-li dlužník v prodlení s placením dluhu, je organizace povinna vyúčtovat a vymáhat stanovené úroky z prodlení nebo stanovený poplatek z prodlení, pokud není stanoveno právním předpisem jinak."

"K platnosti nakládání s pohledávkou státu vyšší než 250 000,- Kčs ... organizace řízené ústředním orgánem státní správy ... potřebují schválení příslušného ministerstva financí, cen a mezd."

Dne 25. 3. 1993 se Prior zastoupený likvidátorkou zavázal MPO respektovat při likvidaci výsledek veřejné soutěže provedené FNM o prodeji OZ Opava, a to podle dokladů z veřejné soutěže a dohody s FNM. FNM doporučil dne 26. 3. 1993 prodej OZ Opava vítězi veřejné soutěže společnosti KUSAM, s. r. o., Opava (dále jen

"Kusam") za nabídnutou cenu 100 mil. Kč. Podle návrhu kupní smlouvy mezi FNM a Kusamem měl kupující mj. uhradit mimo kupní cenu "... dluhy, břemena a služebnosti". Tento návrh kupní smlouvy Kusam akceptoval, což vyjádřil svým podpisem na návrhu.

V žádosti na MSNMP ze dne 26. 4. 1993 o udělení výjimky na přímý prodej OZ Opava Kusamu ve smyslu ustanovení § 47b zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, v platném znění, Prior uvedl, že "kupní cena je navržena jako součet odhadu nemovitostí určeného znalcem z oboru, účetní hodnoty zbývajících základních prostředků, zůstatkové hodnoty prostředků postupně spotřeby uvedené v účetnictví před jejich odepsáním k 28. 2. 1993, cenou zásob ke dni prodeje a veškerých finančních závazků vztažujících se k prodávanému závodu". Částku kupní ceny neuvedl. MSNMP při udělení výjimky dne 27. 4. 1993 výši kupní ceny také neuvedlo.

Prior ve smlouvě o prodeji podniku ze dne 10. 5. 1993 s Kusamem dohodl, že se kupní cena skládá:

1. z ceny nemovitostí stanovené znaleckým posudkem,
2. z ceny zařízení obchodního domu,
3. z ceny zásob v pořizovací hodnotě,
4. z ceny práv a závazků vyplývajících z přílohy č. 3 této smlouvy,
5. bude-li kupní cena stanovená podle bodu 1. až 4. nižší než 80,1 mil. Kč, je kupní cenou 80,1 mil. Kč, bude-li kupní cena stanovená podle výše uvedené konstrukce vyšší než 80,1 mil. Kč, je kupní cenou tato vyšší celková kupní cena.

Prior kupní cenu doporučenou FNM nerespektoval. Protokolem o stanovení kupní ceny byla podle bodu 1. až 4. stanovena cena 70 378 636 Kč, platila proto kupní cena 80,1 mil. Kč. Mimo kupní cenu bylo sjednáno vypořádání části závazků a pohledávek. Závazky ve výši zhruba 20,8 mil. Kč měly být však podle uvedené žádosti o výjimku na přímý prodej součástí kupní ceny.

Ve smlouvě o prodeji podniku bylo sice sjednáno ustanovení, že prodávající může při nesplnění podmínky prodeje od smlouvy ustoupit, avšak kupujícímu nic nebránilo, aby před uhrazením kupní ceny mohl majetek dále prodat.

Kusam smlouvou o prodeji podniku ze dne 12. 5. 1993 a jejím doplňkem ze dne 25. 5. 1993 prodal OZ Opava společnosti BREDA, s. r. o., Opava (dále jen "Breda"). Stejně jako ve smlouvě uzavřené mezi Kusamem a Priorem se kupující zavázal převzít závazky prodávajícího související s podnikem a zaplatit kupní cenu 80,1 mil. Kč. O uzavření této smlouvy se Prior dověděl v srpnu 1993 a přípisem ze dne 31. 8. 1993 o ní informoval MPO.

I když kupní cena ze smlouvy uzavřené mezi Priorem a Kusamem splatná dne 31. 8. 1993 nebyla uhrazena, Prior nevyužil právní prostředky k zabezpečení této pohledávky. Neuplatnil a nevymáhal pohledávku v soudním řízení, nevyužil svého práva na odstoupení od smlouvy podle ustanovení § 344 a násl. Obchodního zákoníku, popřípadě práva podat odpor podle ustanovení § 478 Obchodního zákoníku proti kupní smlouvě mezi Kusamem a Bredou. Místo důsledného uplatnění

práv souhlasil s uzavřením smlouvy o převzetí dluhu mezi oběma společnostmi ze dne 20. 5. 1994, ve které Breda uznala svůj závazek zaplatit Prioru 80,1 mil. Kč.

Dne 20. 5. 1994 uzavřely Prior a Breda smlouvu, jejímž obsahem bylo snížení pohledávky Prioru ve výši 80,1 mil. Kč vůči Bredě a "Protokol o stanovení výše pohledávky ke smlouvě ze dne 20. 5. 1994". Ve smlouvě a protokolu účastníci pominuli vznik pohledávky jako smluvní kupní ceny. Snížení pohledávky bylo v rozporu s ustanoveními § 73 odst. 1 Hospodářského zákoníku a § 15a § 22 vyhlášky.

Ve smlouvě bylo mj. dohodnuto:

- a) Položky majetku ze smlouvy o prodeji podniku mezi Priorem a Kusamem ze dne 10. 5. 1993, které Breda uhradí Prioru.

Nová výše pohledávky byla protokolem stanovena součtem hodnot jednotlivých položek majetku, z nichž některé byly proti původním změněny nebo vynechány:

- pro cenu nemovitostí byl použit znalecký posudek ze dne 10. 5. 1993 na výši 27 000 000 Kč jako v původní smlouvě (podle jiného znaleckého posudku ze dne 5. 6. 1993, vypracovaného pro účel zřízení zástavního práva k nemovitosti pro Českou spořitelnu k zajištění dluhu Bredy ve výši 73 000 000 Kč z úvěrové smlouvy ze dne 27. 5. 1994, činí hodnota zástavy předmětnými nemovitostmi 90 960 000 Kč);
- cena zařízení obchodního domu byla stanovena částkou 1 165 222 Kč, tj. o 68 369 Kč nižší než v původní smlouvě;
- původní hodnota zásob uvedená v pořizovací ceně 37 356 633 Kč byla nahrazena cenou zásob ve výši 17 097 078 Kč podle znaleckého posudku ze dne 9. 7. 1993, tj. o 20 259 555 Kč nižší (zásoby již byly majetkem Bredy, která ve smlouvě o prodeji podniku jako kupující "prohlašuje, že si převáděné nemovitosti a další věci, jenž jsou předmětem prodeje, prohlédl, jejich stav je mu dobře znám a kupuje je ve stavu, v jakém je ke dni prodeje shledal sám, tedy i s vadami, na které byl brán zřetel při stanovení kupní ceny");
- cena práv a závazků ve výši 4 778 412 Kč, která byla v původní smlouvě jednou z položek, byla při stanovení nové výše pohledávky vynechána.

Nová výše pohledávky byla stanovena na částku 45 262 300 Kč, tj. o 34 837 700 Kč nižší.

- b) "Věřitel zpětně převezme závazky uvedené v příloze č. 3 citované smlouvy a v případě jejich úhrady dlužníkem tomuto tyto uhradí formou zápočtu vzájemných pohledávek v rámci zaplacení kupní ceny."

Podle tohoto ujednání byla protokolem nově stanovena výše pohledávky snížena o dalších 12 189 961 Kč, tj. část závazků, které Breda sice uhradila, ale tyto měly být podle předtím uzavřených smluv uhrazeny mimo kupní cenu.

Breda tak za OZ Opava zaplatila Prioru namísto 80 100 000 Kč pouze částku 33 072 339 Kč.

Prior navíc převzal zpět úvěr od Konsolidační banky ve výši 8 757 936 Kč, který měla podle předtím uzavřených smluv jako závazek nadále splácet Breda.

- c) *"Úhradou této pohledávky budou vypořádány veškeré závazky a pohledávky mezi dlužníkem a věřitelem a firmou KUSAM, spol. s r. o."*

V Dodatku č. 2 ke smlouvě o prodeji podniku mezi Priorem a Kusamem ze dne 6. 10. 1993 se Kusam zavázal zaplatit smluvní pokutu za opožděnou úhradu kupní ceny za období od 11. 6. 1993 do 6. 10. 1993 ve výši 3 502 800 Kč. Tato pokuta nebyla uhrazena a Prior ji v rozporu s § 15 odst. 2 a § 22 vyhlášky nevyhlašoval.

- d) *"Věřitel se rovněž zavazuje nevymáhat a neúčtovat sankce nebo náhradu škody způsobenou prodlením s úhradou pohledávky."*

Podle tohoto ujednání Prior za období od 26. 10. 1993, kdy měla být pohledávka podle Dodatku č. 2 uhrazena, do 20. 5. 1994 nevyúčtoval a nevymáhal smluvní pokutu za nezaplacení kupní ceny. Smluvní pokuta by výpočtem podle uvedeného dodatku činila 629 275 Kč. Ujednání bylo v rozporu s § 15 odst. 2 vyhlášky.

Prior svým jednáním v rozporu s citovanými právními předpisy snížil pohledávky státu z titulu prodeje OZ Opava celkem o 59 917 672 Kč.

B. Ministerstvo průmyslu a obchodu porušilo

1. ustanovení § 20, § 21 a § 24 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných orgánů státní správy ČSR, ve znění pozdějších předpisů, která mj. stanoví:

"Ministerstva ... plní v okruhu své působnosti úkoly stanovené v zákonech a v jiných obecně závazných právních předpisech."

"Ministerstva se ve veškeré své činnosti řídí ústavními a ostatními zákony a usneseními vlády."

"Ministerstva ... dbají o zachování zákonnosti v okruhu své působnosti a činí podle zákonů potřebná opatření k nápravě.";

2. ustanovení § 11 odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb., v platném znění, které stanoví:

"V souladu se schváleným privatizačním projektem podniku zakladatel zruší podnik bez likvidace nebo vyjme část majetku podniku."

Na privatizaci OZ Módní dům Ostravica schválila vláda ČR dne 23. 9. 1992 usnesením č. 567 přímý prodej předem určenému vlastníkovi. Privatizaci OZ Opava schválilo MSNMP dne 3. 6. 1992 formou veřejné soutěže.

MPO nerespektovalo výše uvedená rozhodnutí, část majetku podniku nevyjímulo a rozhodlo dne 25. 1. 1993 o zrušení s. p. PRIOR - Severomoravské obchodní domy i s těmito OZ likvidací. V té době FNM již veřejnou soutěž provedl a dne 21. 1. 1993 vybral vítěze.

O svém rozhodnutí MPO neinformovalo FNM. Ten připravil návrh kupní smlouvy na prodej OZ Opava za kupní cenu 100 mil. Kč s vítězem soutěže Kusamem. Dne 19. 3. 1993 FNM vyzval MPO k předání majetku. MPO v odpovědi ze dne 5. 4. 1993 sdělilo, že OZ Opava jako součást Prioru je v likvidaci a předání majetku není možno uskutečnit. Uzavření kupní smlouvy tak bylo činností MPO zmařeno.

Základním úkolem MPO při likvidaci podniku bylo zajistit, aby tento proces probíhal v souladu s právními předpisy. MPO nezajistilo likvidaci tak, jak mu ukládají ustanovení § 761 odst. 3, § 71 odst. 5 ve spojení s § 66 odst. 2, § 566 a násl. Obchodního zákoníku. Z těchto ustanovení vyplývá pro MPO povinnost zajistit činnost likvidátora mandátní smlouvou. I když smlouvy uzavřené s likvidátory je možno považovat podle jejich obsahu za mandátní smlouvy ve smyslu ustanovení § 566 a násl. Obchodního zákoníku, jejich věcným nedostatkem je, že nestanoví likvidátorům tak pregnančně právní povinnosti, jak to vyžadují citovaná ustanovení.

V těchto smlouvách si MPO vyhradilo právo řízení a kontroly činnosti likvidátorů a právo na uplatnění odpovědnosti při zjištění závažných nedostatků v jejich činnosti. Likvidátorům byla ve smlouvách stanovena povinnost řídit se při likvidaci právními předpisy o hospodaření s majetkem státu, zejména ustanoveními § 73 a § 73a Hospodářského zákoníku, dalších právních předpisů a pokyny MPO. Plnění ujednání MPO důsledně nevyžadovalo.

Při prodeji podniku Kusamu netrvalo na dodržení ujednání ze dne 25. 3. 1993, kterým byla likvidátorka zavázána prodat OZ Opava podle doporučení FNM, tj. za kupní cenu 100 mil. Kč.

Dále MPO neprosazovalo u likvidátorů zejména:

- uplatnění a vymáhání pohledávek Prioru vůči Kusamu u soudu,
- uplatnění práva Prioru podle ustanovení § 517 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, na odstoupení od smlouvy s Kusamem,
- odporování podle ustanovení § 478 Obchodního zákoníku proti smlouvě uzavřené mezi Kusamem a Bredou.

V rozporu s ustanoveními § 73 Hospodářského zákoníku, § 15 odst. 1 a § 22 vyhlášky prosazovalo uzavření smlouvy mezi Priorem a Bredou, kterou byla snížena pohledávka Prioru vůči Bredě (například přípis ze dne 28. 4. 1994 č. j. 12111/94/5320/5300 a přípis ze dne 5. 5. 1994 č. j. 12147/1994/5300). Likvidátorku, která tyto pokyny nerespektovala, ministr průmyslu a obchodu dne 9. 5. 1994 odvolal. Téhož dne jmenoval nového likvidátora, který dne 20. 5. 1994 smlouvu, již byla snížena pohledávka, uzavřel.

MPO při privatizaci a likvidaci s. p. PRIOR - Severomoravské obchodní domy důsledně neplnilo své povinnosti zakladatele. Svou činností a pokyny v rozporu s citovanými ustanoveními ve spojení s ustanoveními § 20, § 21 a § 24 zákona č. 2/1969 Sb. se spolupodílelo na snížení výnosu z prodeje OZ Opava.

C. Ministerstvo pro správu národního majetku a jeho privatizaci

1. vydalo stanovisko k likvidaci s. p. PRIOR - Severomoravské obchodní domy a nezjistilo přitom všechny rozhodné skutečnosti, zejména rozsah dotčeného majetku, kterého se stanovisko týkalo.

MSNMP rozhodnutím ze dne 3. 6. 1992 podle ustanovení § 10 odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb., schválilo privatizační projekt č. 838/5 na veřejnou soutěž na prodej OZ Opava. Na doporučení MSNMP vláda ČR usnesením č. 567 ze dne 23. 9. 1993 schválila podle ustanovení § 10 odst. 3 téhož zákona privatizační projekt č. 6019 na privatizaci OZ Módní dům Ostravica přímým prodejem předem určenému vlastníkovi.

Bez zřetele na tato rozhodnutí MSNMP dne 5. 1. 1993 poskytlo na žádost MPO "kladné stanovisko k likvidaci zbytkového s. p. Severomoravské obchodní domy PRIOR". Z žádosti ani z uvedeného stanoviska nebylo zřejmé, jaká část majetku státu v hospodaření tohoto podniku měla být likvidována. V obou případech bylo pouze uvedeno, že se jedná o: "Severomoravské OD PRIOR - zbytkový podnik". Stanovisko bylo ve věcném rozporu s citovanými rozhodnutími;

2. při udělení výjimky podle ustanovení § 47b odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb. k přímému prodeji OZ Opava předem určenému vlastníku - Kusamu - neuvvedlo kupní cenu.

Uvedené ustanovení ukládá likvidátorovi zpeněžit majetek ve veřejné dražbě. V případě přímého prodeje musí mít souhlas MSNMP. Zákon přitom neřeší stanovení kupní ceny. Při udělení výjimek na přímý prodej OZ Módní dům Ostravica a OZ Opava ze dne 27. 4. 1993 uvedlo MSNMP kupní cenu pouze u OZ Módní dům Ostravica. Pro srovnání: v případech přímého prodeje majetku státu předem určenému zájemci, které schvaluje vláda ČR (podle ustanovení § 10 odst. 1 a § 45 odst. 2 zákona č. 92/1991 Sb.), je zpravidla kupní cena stanovena.

D. Fond národního majetku při vyhlášení veřejné soutěže na prodej OZ Opava pominul některá kritéria uvedená ve schváleném privatizačním projektu.

Schválený privatizační projekt na privatizaci OZ Opava na základě výsledku veřejné soutěže byl doručen FNM k realizaci dne 3. 6. 1992. FNM soutěž vyhlásil až 1. 12. 1992 a dne 21. 1. 1993 rozhodl, že vítězem se stal Kusam.

Ve schváleném privatizačním projektu byla kritéria veřejné soutěže, kterými byl zdůvodněn zvolený způsob privatizace:

- zásoby zboží jsou součástí kupní ceny, která se skládá z ceny nejvyšší nabídky zvýšené o cenu účetního stavu zásob zboží,
- složení kauce na zásoby ve výši 50 % stavu zásob,
- předložení podnikatelského záměru, a další.

Z těchto kritérií akceptoval FNM při vyhlášení veřejné soutěže pouze kritérium nabídky nejvyšší ceny.

E. Další poznatky

Z výsledku kontroly vyplývá, že v zákonu č. 111/1990 Sb., o státním podniku, není upraveno právní postavení zakladatele v procesu likvidace státního podniku, které je v něm dominantní a nezastupitelné. Neupravují jej ani předpisy o hospodaření s majetkem státu. Právní povinnosti zakladatele je tudíž třeba odvozovat z právních předpisů souvisejících. Zjištění této kontroly ukazují na potřebu konkrétní legislativní úpravy hospodaření s majetkem státu, včetně práv, prostředků a povinností zakladatele při likvidaci státního podniku.

Při zániku organizace není zajištěna řádná a odborná úschova písemností a archiválií vzniklých z její činnosti po dobu skartační (uschovací) lhůty. Pro zabezpečení státního dohledu ve smyslu platných právních předpisů se jeví potřebné právní úpravou zabezpečit, aby návrh o výmaz z obchodního rejstříku byl doložen potvrzením příslušného archivu, že byly splněny povinnosti spojené s úschovou písemností a zajistit odbornou způsobilost podnikatelských subjektů při smluvním vedení spisové služby, skladování písemností a obdobné činnosti živností koncesovanou.

V souladu s plánem kontrolní činnosti kontrolní závěr vypracoval člen Úřadu Ing. Ladislav Zeman.